

:: Moderná architektúra ako pamiatka Soňa Ščepánová

In order to present actual research achievements in APVV and VEGA grant projects and to initiate interdisciplinary discussion about conditions and possibilities of reconstruction of modern architecture monuments, an academic colloquium took place on 11th November 2010 in Bratislava. The event, organised under cooperation of Department of Architecture ÚSTARCH SAV and organization DOCOMOMO Slovakia, was accompanied by an exhibition AA20: Register of materials and constructions. The academic discussion, hosted by prof. Matúš Dulla and doc. Henrieta Moravčíková, was focused on two basic groups of questions, Valorisation vs. Evaluation and Materiality vs. Temporality, that were answered by project-team representatives.

Vedecké kolokvium a výstava AA20:

MATERIAĽOVÝ REGISTER MODERNEJ ARCHITEKTÚRY.

Pri problematike pamiatok modernej architektúry, ktoré okrem medzivojnej a povojskovej produkcie obsahujú aj objekty z druhej polovice 20. storočia, prináša určité prekážky malý časový odstup voči vrstve pamiatok zo socialistického obdobia a prílišná podobnosť s našou aktuálnou architektonickou produkciou. Tie môžu zabraňovať hlbšiemu priesunu do fyzickej i koncepcnej podstaty pamiatky, čím sa zvyšuje riziko straty citlivosti pre pôvodný detail a autentickosť. Možno aj z tohto dôvodu sa mnohí nazdávajú, že pamiatky modernej architektúry patria k najohrozenejším.

V Ústrednom zozname pamiatkového fondu Slovenskej republiky je v súčasnosti zapísaných vyše 150 objektov modernej architektúry. Ďalším významným dokumentom je Súpis architektonických diel 20. storočia, z ktorého tie najdôležitejšie pamiatky sú prezentované v publikácii Architektúra 20. storočia na Slovensku. Časť súpisu je možné nájsť aj v Registri modernej architektúry Slovenska na internetových stránkach ÚSTARCH SAV.

Slovenská skupina DOCOMOMO súčasne vytvorila top register päťdesiatich najlepších ikonických diel slovenského moderného hnutia,

tento zoznam bol publikovaný v časopise A&U 2006, č. 3-4.

Avšak v porovnaní s hľadiskom umenovedným a architektonicko-historickým bolo doposiaľ relatívne málo pozornosti venovanej hlbšiemu poznávaniu konštrukčnej a materiálovej podstate moderných pamiatok.

Zámer doplniť komplexný obraz o pamiatke modernej architektúry a jej obnovy na Slovensku podnietil vznik grantového projektu s názvom Moderná architektúra ako pamiatka: Energeticky úsporná obnova, na ktorom od roku 2008 spolupracuje Ústav stavebnictva a architektúry SAV spolu s Fakultou architektúry a Stavebnou fakultou STU, Technickým a skúšobným ústavom stavebným a Pamiatkovým úradom, za finančnej podpory grantovej Agentúry pre podporu výskumu a vývoja. V ďalšom projekte s podporou Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a SAV sa Oddelenie architektúry SAV už bližšie zameriava na špecifikáciu hodnôt modernej architektúry na Slovensku a možnosti jej pamiatkovej ochrany.

S cieľom predstaviť aktuálne výsledky výskumu oboch projektov a súčasne iniciaovať interdisciplinárnu odbornú diskusiu o podmienkach a možnostiach obnovy pamiatok modernej architektúry sa v rámci Týždňa vedy a techniky na Slovensku, 11. novembra 2010, uskutočnilo vedecké kolokvium s názvom Moderná architektúra ako pamiatka. Súčasťou podujatia, ktoré vzniklo spoluprácou Oddelenia architektúry ÚSTARCH SAV a organizácie DOCOMOMO Slovensko, bola tiež vernisáž výstavy AA20: Register materiálov a konštrukcií.

Vo formáte dynamickej panelovej diskusie, ktorú spoločne uvádzali a moderovali prof. Matúš Dulla a doc. Henrieta Moravčíková, bola ústredná téma projektu transformovaná do dvoch základných okruhov otázok pre vybraných riešiteľov bádateľského kolektívu. Na otázky okruhu Hodnotenie verus zhodnotenie odpovedali zástupcovia z prostredia architektonicko-historického výskumu: prof. Ing. arch. Pavol Gregor, PhD, PhDr. Denis Haberland a PhDr. Magdaléna Kvasnicová, PhD. Bádateľia z oblasti konštrukčného a inžinierskeho výskumu, Ing. Peter Matiašovský, CSc., prof. Ing. Anton Puškár, PhD. a prof. Ing. Zuzana Sternová, PhD., získali slovo v druhom kole otázok s názvom Temporalita verus

Účastníci vedeckého kolokvia. Zľava: prof. P. Gregor, prof. Z. Sternová, PhDr. M. Kvasnicová, PhDr. D. Haberland, Ing. P. Matiašovský, prof. A. Puškár, doc. H. Moravčíková a prof. M. Dulla. Autor foto: Ing. Vladimír Šmihula

materialita. V závere prebehla diskusia s plénom, kde vznikol priestor pre konfrontácie s názormi a skúsenosťami ďalších prizvancích odborníkov.

Cieľom spoločnej diskusie nemala byť jedna konkrétna odpoveď, či paušálne riešenie.

„Aké kompromisy smie robiť architekt a ako zachovať originál? Sú rozporu medzi záujmami ochrany pamiatky a záujmami vlastníka trvalé? Izolovať tepelne pamiatky modernej architektúry? Ako narábať s detailmi modernej architektúry, ako napríklad okenné a dverné výplne?“ – tieto aj ďalšie otázky predznamenávali práve opak. V otázke vstupu architekta do procesu pamiatkovej obnovy podľa názoru D. Haberlana „architekt s ambíciami tvorca originálneho diela do pamiatkového prostredia nepatri“, pričom M. Kvasnicová chápe úlohu architekta za dôležitú, pretože „rozhoduje o živote a smrti pamiatky asi najviac.“

Všeobecne však názory smerovali skôr k pojmom relatívnosť a individuálny prístup. Vedľa subjektívnosť, relativita a časová premenlivosť hodnot sa podľa prof. Pavla Gregora objavujú už pri samotnom procese hodnotenia.

Pluralita názorov a odborných prístupov k danej problematike priniesla štruktúrovanú výpoved' o tom, ako vlastne hlboko poznáme pamiatky modernej architektúry a ako s nimi vieme, alebo ako by sme s nimi mali vedieť narabáť.

Predpokladom zodpovedného prístupu k pamiatkovo chráneným objektom by teda malo byť prehľbovanie poznania a identifikácia pôvodných riešení a autorských koncepcii, čo následne môže viest' práve k lepšiemu rozpoznaniu cest ako ich uchovať, opraviť a citlivo prispôsobiť dnešnému užívaniu.

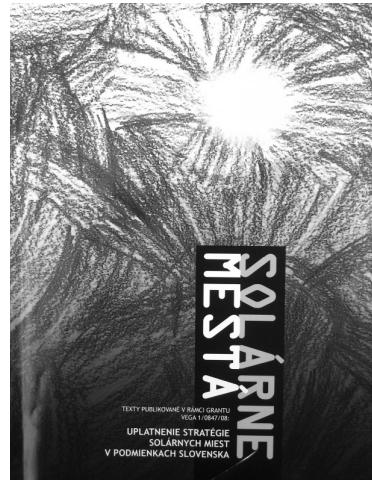
Sprievodná výstava AA20: Register materiálov a konštrukcií ponúka bližší kontakt s pamiatkami modernej architektúry a s procesom ich skúmania. Materiálová zbierka Archívu architektúry 20. storočia na Slovensku, ktorý na Ústave stavebnictva a architektúry SAV existuje od roku 1996, zahŕňa širokú škálu dokumentov a konkrétnych vzoriek zo špičkových architektonických diel. Viaceré z nich je možné zhliadnuť v rámci výstavy, medzi inými aj keramický obklad zo Sociálnej poisťovne na Bezručovej ul., časť pôvodného okna z budovy Fakulty architektúry v Bratislave, zachovaný veľký teplomer z kúpaliska Zelená žaba v Trenčianskych Tepliciach, alebo tiež mikronábrus vzorky s vrstvami náterov povrchu zábradlia. Výstava potrvá do konca decembra 2010.

Bližšie a podrobnejšie sa problematikou modernej architektúry ako pamiatky a materiálovým registrom bude zaoberať decembrové vydanie časopisu Architektúra & urbanizmus, 2010, č. 3-4.

*autorka pôsobí ako vedecká pracovníčka na ÚSTARCH SAV
a je doktorandkou na ÚAOOB FA STU v Bratislave*

:: Recenzie kníh

**R. Špaček a kol.: Solárne mestá
Josef Chybík**

„Solárne mestá“ je titul zájmové a podnietné publikace, ktorou vydala v roku 2010 Fakulta architektury Slovenskej technickej univerzity v Bratislavě. Obsahuje odborné statě, vzniklé v rámci grantu VEGA 1/0847/08 – „Uplatnenie strategie solárných miest v podmienkach Slovenska“. Autorský kolektív, ktorý vedl profesor Ing. arch. Robert Špaček, CSc., tvorili akademickí pracovníci a doktorandi Ústavu ekologické a experimen-

talnej architektury FA STU. Jak již plyne ze samotného názvu, je obsah stostránkové publikace zamienren především na nejnovější poznatky podílející se na využití energetického potenciálu naší nejbližší hvězdy – Slunce. Jedná se o jedno z aktuálních a klíčových témat spojených s hospodárným využitím obnovitelných zdrojů.

Autori ve svých statích předkládají informace o mnohých komplikovaných úlohách, které jsou s tématem spojeny. Sledují v nich očekávané tendenze, které v blízké budoucnosti vyvstanou z důsledků demografického vývoje a globálních změn společnosti. Jestliže v současnosti žije ve městech přibližně polovina obyvatel naší planety, potom podle relevantních prognóz mají v roce 2050 žít v městských aglomeracích již dvě třetiny populace. Přitom v polovině století se má počet obyvatel zvýšit na více než 9 miliard. Zároveň se zcela reálně počítá s tím, že spotřeba fosilních paliv bude klesat a poroste význam obnovitelných energetických zdrojů. Lze tedy očekávat, že v nedaleké budoucnosti právě energetický potenciál slunečního záření, získá při navrhování a užívání sídelních útvarů významnější roli než je tomu dosud.

Publikace přináší ucelený, přehledný a co je zvláště důležité, současným prizmatem nahlížený pohled na využití potenciálu slunečního záření. Stává se zdrojem soudobých informací a tvůrčích inspirací pro optimální a v nejlepším smyslu tohoto slova „zelené“ urbanistické a architektonické navrhování. Přiblížuje téma na úspěšně realizovaných příkladech, které pocházejí jak ze zámoří, tak i z evropského prostoru. Cenné jsou poznámky o slunečních městech z Velké Británie, Dánska, Německa, Norska nebo Rakouska. Pro Slovensko i Českou republiku je geograficky nejbližším a snad také nejvhodnejším a možným vzorem „Solar City“ ve čtvrti Pichling, v hlavním hornorakouském městě Linz. Ekologicky motivované solární město poskytuje životní podmínky pro pětadvacet tisíc obyvatel. Bylo dokončeno již v roce 2004 a v blízké budoucnosti se u něj uvažuje s úplnou nezávislostí na zásobování elektřinou z veřejných zdrojů.

Za přínos publikace je možno považovat také skutečnost, že sluneční záření je představeno jako významný a nepostradatelný zdroj energie pro budovy s velmi malou spotrebou tepla, kterými jsou nízkoenergetické.